

KRETSNYTT

Svenska Kryssarklubben
Sörmlandskretsen

Nr 3 2021

Kretsnytt nr 3 Ärgång 31

okt 2021

Ansvarig utgivare: Torbjörn Berg
Fredövägen 21, 611 92 Nyköping
Redaktör: Ann Mari Westerlind

Bankgiro: 815-5616
Swish: 123 680 71 92

Adresser:
Hemsida/epost/facebook:

www.sxk.se

sormlandskretsen@sxk.se

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/428169425186>

Annonspriser:

Helsida 750 kr/nr, Halvsida 400 kr/nr,
Kvartsida 250 kr/nr.

I detta nummer

Från min horisont

Pingsträff

IF-båtarna

Kallelse till årsmötet 2021

Inbjudan till social samvaro

Studiebesök på ONESAILS

Rikseskadern 2022

Nytändning för QO

Besök på Femörefortet

Fiske i Sörmlands skärgård

Kunskap ger ökad säkerhet

Nya medlemmar

Framsidan:

Kväll på Alvön i Värmlandssjön.

Sörmlandskretsens styrelse 2020 - 21

Ordförande & Utbildning: Torbjörn Berg
070 - 883 63 48
torbjorn.berg@telia.com

V ordf, 24-timmars & IF: Hans Gustavsson
070 - 524 67 91
hans.f.gustavsson@telia.com

Sekr & Hamn & Farled: Anders Fischer
070 - 738 41 79, lpa.fischer@gmail.com

Skattmästare: Ulf Torhult
070 - 244 78 71
ulftorhult@gmail.com

Info/Kretsnytt, web & Kvinna Ombord:
Ann Mari Westerlind
076 - 103 54 54
anmmari.westerlind@icloud.com

Info/Web & Facebook: Morgan Romvall
070-583 49 02
morgan.romvall@icloud.com

Hamn & Farled: Leif Eriksson
070 - 575 17 36
leifhanseriksson@gmail.se

Per Johansson
070-34 50 715,
per.johansson.privat@gmail.com

Båtteknik & Miljö: Stefan Kindeborg
0704 - 71 83 44
stefan.kindeborg@gmail.com

IF-båtarna:

Mats Haking
070 - 511 53 89
hakingsbygg@gmail.com

Leif Birch-Jensen
070 - 304 22 94
l.birch.jensen@gmail.com

**Gå med i Sörmlandskretsens
face-book-grupp**

På

<https://www.sxk.se/sormlandskretsen/>
**aktuellt finns information om man blir
medlem.**

**Nya medlemmar
presenteras på sid 27**

**Svenska Kryssarklubben
Sörmlandskretsen**

Från min horisont

Juli i år var en sommarmånad när den är som bäst. Det var bra värme både i luften och vattnet. Många har därför varit ute med sina båtar i år. När vi gått iland har vi ofta kunnat röra oss i orörd skog som i debatten nämns som en bristvara. Tänk vilken förmån det är för både kropp och sinne att få känna naturens helande kraft.

Vi hade ett par goa veckor i norra Kalmars fina skärgård. Tack vare det fina vädret kunde vi också gå iland på Blå Jungfrun. Denna magiska ö som vi seglat förbi så många gånger var väl värd ett besök.

Vi har i sommar läst om hur dålig koll våra myndigheter har på våra toatömningsstationer. Transportstyrelsen ska svara för tillsynen men gör inga inspektioner och har inte ens koll på hur många stationer som finns eller hur de fungerar.

Men vi är lyckligt lottade i vårt område. Längs Sörmlandskusten finns anläggningar i Trosa, Nyköping, Oxelösund, Nävevarn och dessutom den flytande stationen där farleden delar sig öster om Risö. Tack vare idogt arbete i Sörmlandskretsen kom den på plats. Den är lätt att lägga märke till och utnyttja när man ändå passerar.

Nu när mörkret kommer allt tidigare kan vi se vår fantastiska stjärnhimmel. Sedan ett par månader kan vi också se två planeter, Jupiter som lyser ganska starkt i söder och Saturnus som lyser lite svagare strax till höger om Jupiter.

Men vi upplever också en ljusning nu när pandemins restriktioner har lättat. Nu kan vi äntligen komma igång med våra aktiviteter när båtarna står på land. Läs mer längre fram i detta nummer. av Kretsnytt.

Glöm inte årsmötet den 22 oktober. Det blir ett tillfälle att komma och mingla med oss och lyssna på intressanta seglingberättelser.

En annan nyhet är att den sedan länge planerade Rikseskadern till Nyborg blir av i sommar. Mer info kommer i På Kryss.

Hoppas vi ses på årsmötet.

Torbjörn Berg, ordförande

Rätt försäkrad?

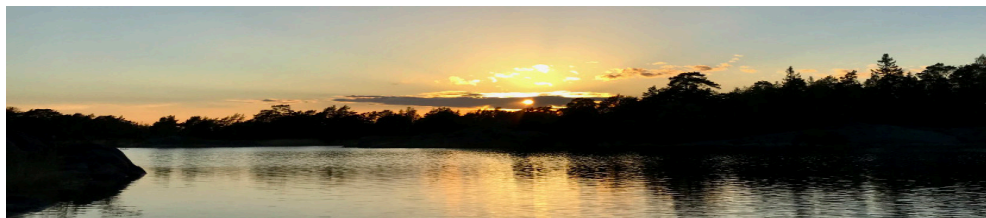
En hemförsäkring är en bra grund, men räcker det? Vi erbjuder alla de försäkringar du behöver. Självklart finns vi också här om du behöver ett lån eller vill se över din privatekonomi. Prata med oss så hittar vi rätt lösning för just dig. Med oss är du trygg genom hela livet. Välkommen!

PS. Sörmlands Sparbank är ingen vanlig bank. Vi tar en del av vinsten och satsar lokalt. Läs mer om vårt samhällsengagemang på sormlandssparbank.se

Sörmlands Sparbank

0771-350 350 | sormlandssparbank.se

Pingstträffen 2021

Fem båtar kom till Ringsö. Det var kallt och ömsom sol och ömsom regn.

Kaffet fick vi inta inomhus i Torbjörns båt.

Men kvällens drink, grillning och sång- och musikstund avnjöts i sol med en strålande utsikt över Ringsöfladen. Även om det krävdes tjocka jackor.

Det var ovanligt få andra båtar som vågat sig ut till den hamn som är mest populär i vår skärgård.

IF-båtarna

Kretsens mål är att ge medlemmar och båtintresserade utan båt en möjlighet att komma ut på sjön till en rimlig kostnad. Marknadsföring sker genom hemsidan, På Kryss och Kretsnytt.

Huvudansvariga är Hans Gustavsson, Leif Birch-Jensen och Mats Haking men flera andra medlemmar har hjälp till på olika sätt. Antingen tillsammans som vid upptagning och avmastning eller med särskilda projekt. Torbjörn har till exempel slaktat "gamla gredelin".

Efter en gedigen renovering av Tant Gul kom hon i sjön och uthyrningen kunde komma igång. Uthyrningen började trögt. Den tog inte fart förrän i mitten av juli. Totalt blev det 17 uthyrningstillfällen och av dessa hyrde 6 ungdomar.

Det kontinuerliga underhållet har tagit en hel del tid. För att hålla båtarna i sjödugligt skick har vi flera tillfällen fått rycka ut för reparationer av olika slag. Tyvärr var båtarna inte alltid i samma skick som när de hyrdes ut när de lämnades tillbaka. Under en uthyrning i somras började Tant Gul att ta in vatten på ett mystiskt sätt. En efterföljande uthyrning fick ställas in eftersom vi inte var säkra på felet.

Kretsens IF båtar uppskattas mycket av de som hyr dem. Flera har också förvånats över hur billigt det har varit att hyra. Vi behöver fler frivilliga som kan och vill hjälpa till då och då. Alternativet är att köpa dessa tjänster och att höja hyrespriserna.

Gamla Tant gredelin ha skrotats sedan allt som går att använda har tagits till vara. Till vänster syns rester av de sista hyresgästerna och till höger firas med en kaffepaus att fören sågats bort.

Kallelse till årsmötet 2021

Tid: Fredagen den 22 oktober 2021 kl 19 00

Plats: NYSS Servehus i Spelhagen

Dagordning

1. Styrelsens ordförande hälsar välkommen och öppnar mötet.
2. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
3. Fråga om mötet utlysts enligt stadgarna.
4. Val av 2 medlemmar att tillsammans med mötets ordförande justera protokollet och dessutom vara rösträknare.
5. Föredragning av verksamhetsberättelse och ekonomisk redovisning.
6. Föredragning av revisorernas berättelse.
7. Fastställande av balans- och resultaträkning för år 2019 - 2020.
8. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen.
9. Val av ledamöter och suppleanter till styrelsen enligt §5 i stadgarna.
10. Val av 2 revisorer och en suppleant.
11. Val av 3 ledamöter till valberedningen, varav en sammankallande.
12. Redovisning av budget för 2020 - 2021.
13. Fastställande av kretsavgifter för 2020 - 2021.
14. Föredragning av till styrelsen inkomna förslag/motioner.
15. Övriga frågor.
16. Mötet förklaras avslutat.

Efter årsmötet håller den nyvalda styrelsen sitt konstituerande möte.

Valberedning: Gunnar Westerlind, Ursula Annerfors, Ola Larsson.

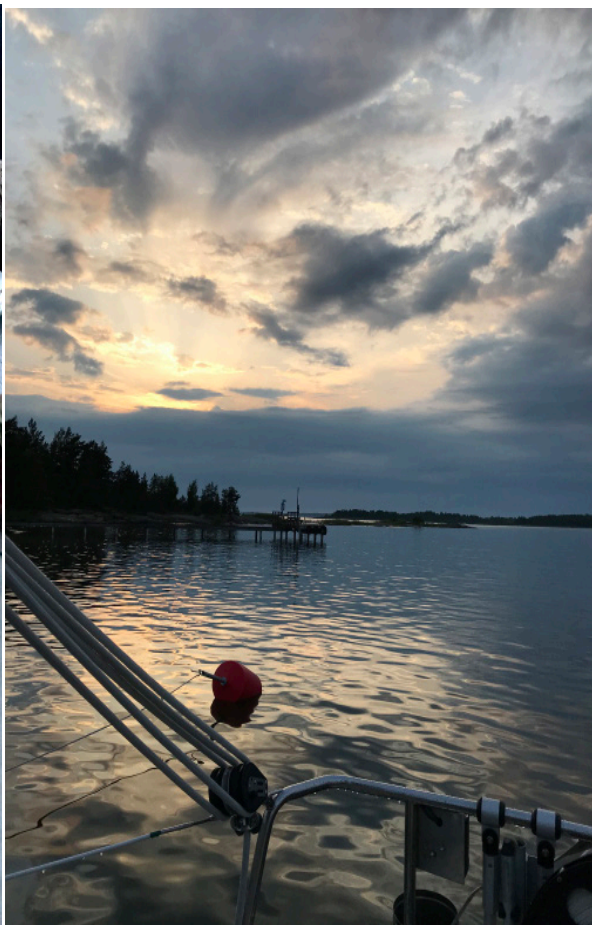
Verksamhetsberättelse, ekonomisk rapport & valberedningens förslag till ny styrelse finns på Sörmlandskretsens hemsida en vecka före årsmötet.

Sörmlandskretsen kan nu äntligen erbjuda alla medlemmar trivsel och social samvaro i samband med årsmötet 22 okt 2021 kl 19 00

Vi samlas alla traditionsenligt i NYSS Servicehus i varvet i Spelhagen.
Kretsen bjuder på fördrink och mingel.
Efter årsmötesförhandlingarna blir det buffé och dryck till självkostnadspris.

Leif, Morgan och Gunnar sjunger, spelar och leder allsång. Dessutom visar Kjell Askesten, Per Johansson och Ann Mari Westerlind bilder från sommarens erfarenheter av färder på Dalbosjön, Dalslands kanal, Trollhätte Kanal, Värmlandssjön och Göta kanal.

Nu är det höst och båtarna står på land. Det är dags att fundera över förnyelse eller översyn av seglen som använts under denna fina sommarssäsong.

För att få inspiration och tips ordnar Sörmlandskretsen och Erik Lindén ett studiebesök på ONE SAILS i Oxelösund onsdagen den 10 nov kl 19 00.

OBS: Antalet besökare är maximerat till 15 personer. Anmälan ska därför göras senast 8 november till Ulf Torhult 070 24 47 871. **Välkomna**

2022 blir det äntligen Rikseskader till Nyborg i Danmark!

Under vecka 29 samlas ett 60-tal båtar från olika kretsar i Nyborgs hamn. Under fyra dagar genomförs ett varierande program som avslutas med en fest. Mer info kommer i På Kryss första nummer 2022 och på Kryssarklubbens hemsida. Anmälan öppnas i början av februari på SXX-riks hemsida.

“Nytändning” planeras för

Qvinna Ombord

**En inbjudan till
Myskväll**

kommer per mail inom kort.

QO-träff på Oaxen.

Följ med på ett spännande besök på Femörefortet.

Från Femörefortet övervakades havsbandet utanför Oxelösund under Andra världskriget och Kalla kriget. Nu tillhör Femörefortet det fåtal kustbevakningsanläggningar i landet som inte har "plomberats" utan i stället bevarats. Föreningen Femörefortet gör idag en stor insats genom att visa och berätta under vilka förhållanden under och över mark som Sörmlandskusten försvarades.

Sörmlandskretsen har ordnat en gruppvisning söndagen den 31 oktober. En kunnig guide kommer att under 1,5 tim visa oss anläggningar utomhus och inomhus.

Visningen avslutas med en kaffestund med tillfälle till frågor.

**Vi samlas på parkeringsplatsen kl 13 30. Kostnad 200 kr.
Föranmälan senast 24 oktober till Torbjörn 070 883 63 48.**

för mer info se femorefortet.se.

Fiske i Sörmlands skärgård

Överblick

De viktigaste näringarna för de första människorna i Sörmland var jakt och fiske. Vid fiske användes troligen endast krok och ljuster och så småningom även nät, ryssjor och mjärdar. Ålfisket var förr en betydande inkomstkälla i åar och bäckar, men vid kusten hade det betydligt mindre omfattning.

Södermannalagen är den enda av våra fornsvenska landskapslagar som omnämner hur fisket skulle och kunde bedrivas. Där kan man läsa:

”Att om män drar vinternot i annans fiskevatten och tages på bar gärning böte hela notlaget tre marker. Varda de ej gripna på bar gärning må de värja sig med tolv mansed. Åberopa de löfte eller arrende må de vara saklöse”.

Om någon rider ned i en notvak och man eller häst drunknade och vaken var utmärkt med ruskor åberopades inte lagen, men var vaken inte utmärkt blev det böter på 7 marker för drunknad man och för hästen 12 öre om det var en passgångare, för sto 6 öre och för springare hel mark.

För bönderna var fisket en viktig binäring. Det drygade ut maten och var oftast räddningen för en fattig bonde när skörden slog fel. I skärgården delades dagens arbete mellan fiske och jordbruk. Först under 1800-talet skedde en omsvängning. Fisket blev den dominerande näringen och jordbruket en binäring. Yrkesfiskare blev vanliga även vid de större insjöarna i landskapet.

Vid fiske användes:

krokredskap - de äldsta tillverkades av trä eller ben,

insnärjningsredskap - nät med olikstora maskor beroende på fiskens storlek,

huggredskap - ljuster som spetsade fisken,

instängningsredskap - burar, ryssjor eller mjärdar som stängde in fisken.

Oxelösunds skärgård med utblick mot Hävringe

Fiske under medeltiden i Oxelösunds skärgård

Den äldsta kända bekräftelsen på Nyköping dispositionsrätt till öar i skärgården utanför Oxelösund är från 1444 då Kung Kristoffer av Bayern bekräftade *"wore elschelige borgare i Nykopingh alle wore öyer oc holme må beholde, nythie oc bruke, som the aff ålder hafft oc nyteith have"*.

Tio år senare förnyades privilegierna av kung Karl Knutsson. Då namnges några av öarna Ålö, Femöre, Bjurshalsen, Giersbete (Beten), Furuholmen (Furön), Bergö och Ytterhasselö (Hasselö). Privilegierna bekräftades åtskilliga gånger fram till slutet av 1600-talet. Det visar hur stort värde öarna utanför Oxelösund hade som fiskeplatser. Privilegierna berättar inget om hur fisket bedrevs, men vi vet att man i början av 1500-talet fiskade ål och jagade säl där.

År 1529 förlänade nämligen Gustav Vasa Femöreön, Ålön och Högstens udd till Håkon Kruse mot att han årligen gav "vår nådigste herre en tunna sälsäck och tre tunnor nysaltad ål". Detta tycks för en kortare tid ha berövat Nyköpings borgerskap privilegier att fiska.

I räkenskaper från Nyköpings slott från 15- och 1600-talen finns utförliga data under rubriken "Slottsens Ägor - Fiskeriet". För 1567 och 1584 redovisas skatt från dem som fiskade vid Hävringe. Förstnämnda år inlevererades en tunna 2 ½ fjärdingar strömming och för det senare året: "Aff Häffringe Salt Strömming ½ tunna, Salt Torsk 1 fjärding, Färsk Tork 26 kannor."

1590 upptas "Oxelö Fiskeri" i räkenskaperna. Från år 1600 är beteckningen oftast

Strömmingsfisket vid Hävringsöarna bedrivs med skötar. Strömmingsfisket dominerar stort även vid Oxelö. Dessutom redvisas ibland abborre. Strömmingsfångsterna imponerar väl inte. Ett år bärgas 45 tunnor, ett annat 24, men sällan är det mindre än tio. I samband med oxelöfisket talas inte om skatt. Det noteras "är fångat" eller "är tagit". Det kan tyda på att fisket bedrivs i slottets egen regi.

Troligen utövas fisket till en början av fiskare som endast uppehöll sig i skärgården "under säsong". Notfiske kan ha bedrivits vintertid, men för övrigt fiskar man i huvudsak under sommaren.

Troligen fungerar en hamnplats som bas på någon av öarna. Med stor sannolikhet har funnits en sådan fiskehamn på Hamnskär utanför Högsten. Namnet tyder på det liksom resterna av stengrunder där det kan ha funnits gamla fiskebodas. Men man vet inte när Hamnskär fungerade som fiskehamn.

Flera sommarfiskelägen växte upp intill de eftertraktade strömmingsgrunden i havsbandet. Hävringsöarna var ett av dem och i Nyköpings slottsräkenskaper nämns också Källskären sydväst om Hävringsöarna.

Hävringsöarna förekom sporadiska i slottets journaler. Orsaken till luckorna kan delvis bero på att strömmingen periodvis gick dåligt till, liksom man känner väl till från senare år. Det kan också vara så att fiske inte är specificerat i räkenskaperna alla år eller att redovisningarna brister i utförlighet. Det är svårt att tro att vatten som de vid Hävringsöarna fick ligga outnyttjade, så stor som strömmingens roll var i det forna Sverige.

Vilka fiskade då vid Hävringsöarna? Uppgifterna i handlingarna som kan ge besked är delvis motsägande. Gustav Vasa förklarade 1545 att strömmingsfiske och fiskelägen utmed Saltsjön var konungens allmänningar. Dessa fick fritt och obehindrat användas av köpmän, landsbönder och andra. I den skrivelsen nämndes även Nyköpings skär. I en hemmanbeskrivning över Oxelö från 1600-talets slut omtalas också Hävringsöarna som ett alle mans fiskeläge.

Men i Trosa privilegiebrev från 1610 sägs att borgarna "skola hafva macht att fiska widh alle fiskielägen ifrån Oxellsund och intill Tälje". Före 1600-talets mitt var dessutom jakt och fiske vid Hävringsöarna utarrenderat till "bönderna" och bönderna var från Oxelö.

Hur pass frekventerat Hävrings var, hur mycket folk och hus många båtar som drog dit under vår och sommar, finns inga uppgifter om.

Jämförelser med skatteströmmingen från fiskehamnar som Bytta, Grönskär och Svenska Högarne i stockholmsskärgården tyder på ett jämförelsevis omfattande fiske från Hävrings. En gissning kan vara att 10-20 båtlag samlades vid Hävrings.

Grundfisket bedrevs under två perioder, en under vår - sommar och en under efter-sommar - förhöst till in i september. Då rådde ett rörligt liv på fiskeskären.

Stadgarna som i början av 1400-talet utfärdades för att reglera fisket och samvaron på skären, avslöjar att konkurrensen var hård. Att slita av sina grannars skötsträngar, torska för nära dem, dra kniv, kasta loss båtar, stjäla öskar eller åror var tydliga medel som kunde tillgripas.

Det senaste nidingsdådet gav den förördelade rätt att om den stulna åran återfanns i en annans båt köra den genom dennes bordläggning. Det kanske gav en viss tröst men framförallt en konkurrent mindre om sättplatserna.

De med makt och myndighet utrustade "skärfogdarna" hade säkert ingen lätt uppgift och några idylliska fiskelägen lyckades de förmodligen aldrig åstadkomma.

Kustfiske på 1900-talet från Fifång till Nävekvärn

På 1950-talet fanns det fortfarande fiskare och fiskebåtar utmed Bråvikens norra kust. Det rörde sig om ett hundratal personer som fiskat yrkesmässigt under generationer. Om man börjar i Marsviken i nordost så är det Krokholmen, Egilsprång, Brevik, Hummelvik, Dragsvik, Kungshamn, Ålbäck, Östa Kovik, Västra Kovik, Stora Uttervik,

Den första delen av skildringen av fisket är hämtad från en artikel i Sörmlandsbygden 1980. Följande texter kommer från boken "KUSTFISKE. FRÅN FIFÅNG TILL NÄVEKVARN" som bl a har skrivits av Christina Frieberg en av våra tidigare kretsmedlemmar.

Ögö, Lilla Uttervik och Nävekvärn. Dessutom fanns ju de som fiskade till husbehov och lite till. De som sålde strömming i parti var anslutna till Sörmlandsfisk. Vid Nyköpingslagets möten kunde ett fyrtiotal personer vara närvarande.

Då var det fart.

Fifång

På ön bodde familjer som hade ärftlig besittningsrätt. Från mitten av 1600-talet ägdes ön av Tullgarn. På 1700-talet såldes godset till Kronan som upplät slottet med alla underlydande gårdar och torp till kungahuset. På ön drevs boskapsskötsel och jordbruk, men det räckte inte för en familj att leva på. Fisket var avgörande för försörjningen. Traditionellt fiskades strömming med stora skötar under lekperioderna då stimmen kom in på grundare vatten. Den första fiskeperioden inföll från maj till midsommar och den andra från juli till september. Strömming fångades dessutom med not under isen på vintern.

Enligt en bouppteckning från 1820 fanns på ön bl a 27 skötar, ett par notar, fyra båtar varav en storöka med råsegel. Strömmingsfångsten saltades in för att erlägga skatt och arrende samt för avsalu. Det var en möjlighet att få kontanter eller idka byteshandel. Närmaste marknadsplats var Trosa. Enligt arrendekontraktet skulle de boende på Fifång hålla kungsgården med ved, att stå för båttransporter, att hjälpa till med höbärgning, att leverera saltad strömming mm. I gengäld hade de tillgång till öns fiskevatten.

Enbeten

Ön ägdes av godset Ånga. Detta gällde sedan århundraden även för öarna runt omkring som hörde till Svärta, Sjösa, Hånö, Björksund, eller Nynäs. På 1920-talet ordnade ett "rent" arrende utan arbetsplikt på herrgården. Till Enbeten hörde rejäla fiskevatten. Man fiskade strömming, abborre, braxen, flundror, gädda, sik och ål. De använde mest nät och alternerade mellan tre stora vikar för att kunna få fångst i stort sett hela tiden. Fisken såldes i Nyköping. Frun torgade varje lördag och tog hand om djur, hushåll och barn men var dessuom med ute med båten och plockade nät när det behövdes. Fiske bedrevs sommartid fram till 1965.

Hummelvik

Oscar och Sigrid Pettersson flyttade 1908 från Kvarsebo till Lilla Hummelvik där jordbruk sedan länge varit bas och fisket en bisyssla.

De två såg möjligheter att utveckla fisket med en skyddad hamn bakom Sillön, fiskrika områden i Marsviken, Bråviken och kring Hävringe och med avsättningsmöjligheter i Nyköping och Oxelösund. De investerade i fiskeredskap, skötar, fisknot och isnot mm. Oscar byggde en storbåt för både frakt och fiske. Den kunde både ros och seglas och hade dessutom en tvåcylindrig utombordare.

Försäljningen på torget kom igång redan 1909 och snart nog även rökningen av strömming.

Större fångster levererades till fiskförsäljningsföreningen Sörmlandsfisk i Nävekvärn eller Oxelösund innan fiskhamnen i Hummelvik muddrades och fick ny väg och ny kaj 1946.

Paret Pettersson fick många barn. De flesta söner blev yrkesfiskare och det byggdes allt fler bostadshus i Hummelvik. Under andra världskriget gick det bra att fiska strömming.

Upp till 25 skötbåtar kunde samtidigt landa sin fångst vid kajen. I Oxelösund stod hummelviksfiskarna först på Torggatan och senare på Järntorget där de fanns på plats ända in på 2010-talet.

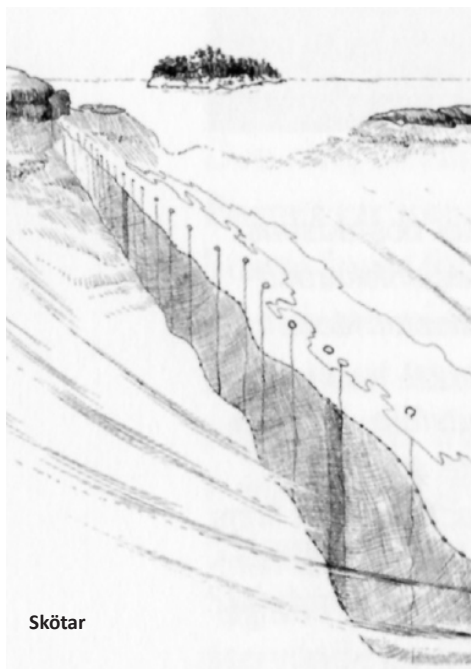
De sålde också fisk inne i Nyköping. Om de låg ute vid Hävringe och fiskade strömming gick de ända in till Nyköping med båten, men ibland tog de hästskjuts från Hummelvik in till torget.

Fiskeredskap

En strömmingsköte var 30-40 m lång och sex m djup med flöten i överkanten på den övre telen, undertelen var av bly omsluten av bomull. Som sänken användes ofta gråsten med ett borrat hål i mitten. Maskorna var olika stora beroende på hur stor strömming man ville fånga. Varje maska var 1,6 – 2,1 centimeter. Ofta krokades 10-15 skötar ihop i en sk skötrende. Skötarna kunde också läggas i krok.

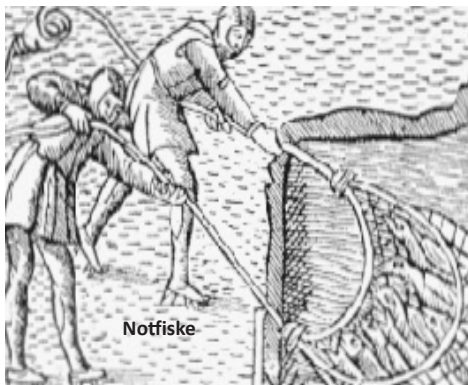
”Vi lade tre eller fyra skötar efter varandra, lite omlott med den yttersta sköten i en krok så att de bildade en fångstarm. För att hålla ut nätet i kroken lades ankare. Man började nära land kanske 20 meter ut om man trodde att det var strömmingslek på grunt vatten. Men vi satte också ute vid ett grund och då var det 10-20 meter djupt nästan direkt. Strömmingsstimmet simmade mot nätet och följde det in i kroken där stimmet fastnade och bärgades.”

Skötar

Skötarna togs upp genom att man halade hem den övre telen som låstes innanför relingen. Skötens nätslinga låg kvar på släp i vattnet och samlades ihop till en sträng. Den flöt upp längs båtsidan och långt bakom aktern tjockare och tjockare vartefter sköten kom närmare båten. Till slut drog man in sköten över skötrullen som sitter i främre delen av båten. I hamn skulle skötarna plockas. Man plockade strömming för strömming och sorterade i lådor i olika storleksklasser.

Hummelviksfiskarna fiskade mycket med not på öppet vatten. Oskar rodde ut noten med båten och sedan drog två av sönerna noten iland med hjälp av vindor. Fångsten drogs upp på stranden. Sjöbotten skulle vara slät och fri från stora stenar, så att noten inte fastnade. I Marviken fanns ett tjugotal sedan länge använda notvarp. Det tog två-tre timmar att dra ett varp och man drog ett par varp om dagen. På vintern drogs isnot med redskap som var dyra att tillverka och underhålla och dessutom krävde en insats av ett notlag och speciella utprickade notvarp som utnyttjats sedan lång tid tillbaka.

Notfiske

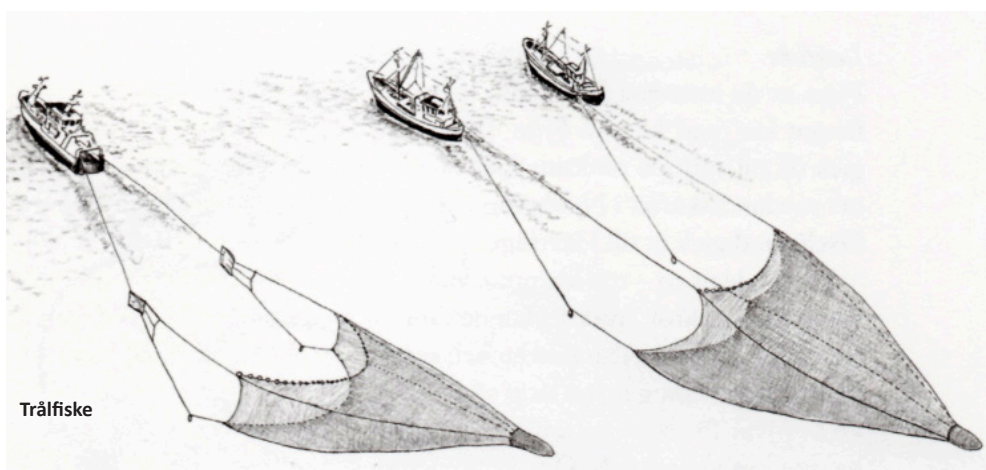

Ljusterfiske

En strömmingsköte tillverkades under första delen av 1900-talet av bomullsgarn, hampa eller kokos. I slutet av 1950-talet började man använda konstfibrer och då blev det betydligt lättare att hantera redskapen. Det var inte lika viktigt att de hängdes på tork och de var inte lika tunga.

När båtarna blev större och motorerna starkare kunde man fiska längre från hemmahamnen och med större redskap. Under en kort tid användes snörpvadar men de ersattes snart av trålar. En trål är ett stort strutformat nät som dras efter båten. Fångsten samlas i påsen eller struten som är fäst i båten med långa linor.

En bottentrål dras fram över havsbotten medan en flyttrål dras fram genom vattnet på olika djup. Med en flyttrål kan man fiska nära ytan. Den dras ofta av två båtar medan bottentrålen dras av en båt.

Trålfiske

Skötbåtar

I början av 1900-talet var olika varianter på ökor, - stor, mellan och liten – den vanliga båttypen. De var klinkbyggda - ofta i ek - med breda bord, en flat akterspegel och ett ganska skarpt stävparti.

Ökorna seglades mycket. En vanlig rigg på ökorna var en mast med sprisegel samt en fri foc. Mast, segel och skot utgjorde ofta en enhet som snabbt kunde sättas i och lyftas ur toften.

Skötökan var en helt öppen klinkbyggd båt med köl och akterspegel. Som regel var båtarna hemmabyggda under ledning av en yrkesman och de anpassades efter ägarens önskemål. De var vanligtvis fem till sex meter långa. Det förekom också en större variant avsedd för fiske längre ut i havsbandet. Den var upp till sju och en halv meter lång och dryga två meter bred. Skötökorna var goda seglare och mycket sjövärdiga.

Under för- och eftersommaren seglades ökorna till grunden utomskärs för att fiskarna skulle kunna sätta skötar efter strömning. Skötarna sattes på kvällen, fiskarna sov i båten som gjordes fast vid skötarna. På morgonen togs skötarna upp

och man seglade in till uppsamlings- och försäljningsplatserna.

Storökan användes för att frakta kor, hö eller hästen över sjön men också i fisket, vid stadsresor och kyrkfärder. Man kunde ha en utombordsmotor på storökan men också åror.

En liten öka är ca fyra meter. Den var liten och smidig. På vintern lade man ökan tvärs över två sparkar och drog ut den och utrustningen på isen. När det fanns öppet vatten lade man i den och rodde, den bar gott och väl två karlar och redskap. Den användes också vid sjöfågeljakt och när småryssjor skulle sättas i vassen. I olika delar av skärgården hade ökan olika utformning. Båtarna med platt stäv kallas för gavelökstock eller gavelöka.

Senare började man bygga skötbåtar som var mer lämpade för att drivas med motor. De var spetsgattade och hade en tändkulemotor på 8-12 hk.

Skötbåtarna som byggdes på Horns varv var mellan sex och nio meter. Oftast med ett fördäck och en liten påbyggnad bak där man stod och styrde. På relingen fanns

en rulle att dra upp skötarna med och på fördäck stod en stolpe med klyka, där man lade upp skötarna och skakade ur strömmingen. På skötbåtens fördäck kunde man ha en rulle, som var förbunden med motorn med en stång för att spela upp skötarna. Vid motorn kunde man med en

spak styra så att kraften antingen gick till propellern eller till rullen på fördäck.

Skötbåtarna var till en början ofta utrustade med tändkulemotor. Senare började man använda två-cylindriga utombordsmotorer.

Slutet för fisket

I mitten av 1950-talet köpte fyra sörm-landsfiskare en begagnad trålarare från västkusten. Oxelösund blev hemmahamn för "Walona". Båten försågs med en ny dieselmotor, ekolod och radiotelefon förutom nya effektiva fångstredskap som trål och snörpvad.

"När vi började med trål och snörpvad kom det en kille från Västkusten och lärde ut hur redskapen fungerade. Det var bara

att titta på och sedan prova. Första vintern hade vi tur. Det var ingen is så vi kunde kasta med snörpvaden hela tiden. Vi kunde få åtta ton medan de som fiskade med skötar fick väldigt lite. Fiskstimmen stod stilla i pelare och vi kunde kasta snörpvaden och köra runt oh dra ihop. De som satte skötar såg ju också stimmen men fiske stod still i pelare och simmade inte in i näten. Fram i mars gick det inte längre med snörpvad. Då var fisken så livlig att den sprang på

Oxelösund

och fastnade i garnet och man fick stå och skaka loss den. Då var det bättre för skötfiskarna”.

1955 – 1957 övergick de flesta till större fiskefartyg eller trålbåtar. Det fanns mycket strömming och trålfisket gick bra i några år men sedan kom en kraftig nedgång i fisket. Fångsterna minskade och priserna stod stilla. Samtidigt fanns gott om arbetstillfällighet på land. Under 1960-talet såldes flera trålare. Skärgården började avfolkas.

Fiskarstugorna blev fritidsbostäder.

”Vi lade av när det inte gick att livnära sig på fisket längre. Fångsterna sjönk. Försäljningen minskade. I Södermanlands skärgårdsfiskareförbund jobbade vi hårt för att försöka få en förädlingsindustri i Oxelösund. Det hade varit bra för oss och för fiskbeståndet i Östersjön – att fiska mindre, men istället få bättre betalt för det vi tog upp. Vi ville att det skulle kvoterats mycket tidigare. Men vi lyckades inte.”

Bättre försäkring till lägre pris

Svenska
Kryssaridubben

Som båtklubsmedlem är du delägare i Svenska Sjö och det ger dig direkta fördelar som mer omfattande försäkring och lägre premier. Men du får också andra fördelar som resultatbonus och en smidigare skadereglering.

Tillsammans med båtorganisationerna arbetar vi ständigt med att utveckla de bästa båtförsäkringarna och trygghetslösningarna för dig och din båtklubb.

Välkommen att räkna ut din premie på www.svenskasjo.se eller läs av QR-koden.

Svenska Sjö är stolta över att vara ägda av riktigt båtfolk, tillsammans utvecklar vi det svenska båtivet.

Svenska Sjö

Vi delar Båttivet med dig

Kunskap ger ökad säkerhet och trivsel ombord

När nu coronarestriktionerna har hävts är det dags för nya tag med våra utbildningar. Som vanligt samarbetar vi med studieförbundet NBV.

Planerade kurser är:

SRC/VHF - med planerad start oktober/november

Efter VHF-kursen är man berättigad att använda en VHF för maritim kommunikation ombord. I kursen ingår 2 teoripass på 3 tim, ett praktikpass på 1 1/2 tim och ett förhör.

Kustskepparintyg - med planerad start januari/februari

Kursen är ett måste för den som vill lämna skärgården och söka sig ut på öppnare vatten och dessutom har en båt större än 12 x 4 meter.

Intresseanmälan kan göras till NBV,
Bengt-Åke Ohlsson, bengt-ake.ohlsson@nbv.se

OBS:

Extrainsatt info om SRC/VHF

Välkommen på informationskväll den 25 oktober klockan 19.00 - 20.30 NBV, Forsgränd 16, ingång från gatan ovanpå restaurang The Kitchen.

Vi informerar om SRC/VHF-kursen och pratar säkerhet till sjöss och hur den "röda nödknappen" ska användas för att bäst fungera. Kvällen leds av Peter Rundström tillsammans med NBV.

Hör av dig om du har några frågor!

Bengt-Åke Ohlsson
NBV Öst Forsgränd 16 61133 Nyköping
0155-211040 0732-767497

Nya medlemmar

Lars Färnstrand, OXELÖSUND
Dan & Katti Lagnöhed, NYKÖPING
Solveig Lindgren, OXELÖSUND
Mats Sellstone & Ylva Nilsson, VENDELSÖ

Jonas Josefsson, LINKÖPING
Alma Hagen, LIDINGÖ
Sara & Mats Wickman, BÅLSTA
Robert Karlsson, STRÄNGNÄS

Henrik, Gustav, Henrik & Erik Cederschiöld,
SALTSJÖ-BOO
Radomir Josek & Marketa Laube, NYKÖPING
Frida Hell & Martin Scherp, TYSTBERGA

Max Svedberg, SALTSJÖ-BOO
Emil Planting, LIDINGÖ
Thomas Österberg, STOCKHOLM
Anneli Tiger, NYKÖPING

Thomas Borrman, OXELÖSUND
Johan Engström, TULLINGE
Kent Edin, ESKILSTUNA
Jens & Michael Rantil, UTTRAN

Malin & Ludvig Elveberg & Petter Erlandsson,
TROSA
Anders & Ludvig Karlsson, TORSHÄLLA
Esnef Dzanic, NORRKÖPING

Michael Ohlsson, NYKÖPING
Oskar & Claes Ander, ÅKERSBERGA
Roland Nordman, TROSA
Helena & Thomas Gustavsson, ÄLVSJÖ

Mia Hallén, Petter Kjellgren, Albin, Simon &
Otto Hallén Kjellgren, BROMMA
Bengt & Lisa Svedberg, SALTSJÖ-BOO
Adrien Vautrin, STOCKHOLM

Simon Dagersten, LINKÖPING
Sofia Josefsson, Mattias Olsson & Wille Josefsson
Olsson, NYKÖPING
Susanne Lindblad, Uttran

Sörmlandskretsen hälsar all nya medlemmar hjärtligt välkomna!

Avs: Svenska Kryssarklubben, C/O Ulf Torhult, Spireagången 20, 611 45 Nyköping

På gång i Sörmlandskretsen

Årsmöte och social samvaro fred 22 oktober
kl 19 00 i NYSS-lokalen i Spelhagen

Besök på FEMÖREFORTET
sönd 31 oktober kl 13 30

Studiebesök på ONESAIL i Oxelösund
onsd 10 nov kl 19 00

**Vi skickar ut meddelanden per mail i form av
NYHETSBRIV när något är på gång**

För att kunna läsa NYHETSBRIVET måste du lägga in din
e-postadress i sxk:s medlemsregister eller kontrollera att den
är aktuell!

Gå in på www.sxk.se/mina_sidor och logga in med ditt
medlemsnummer.

Svenska Kryssarklubben
Sörmlandskretsen